

ΔΟΜΗ ΕΚΘΕΣΗΣ

1. Πρόλογος
2. Κύριο Θέμα
3. Επίλογος

Η δομή ενός ολοκληρωμένου κειμένου είναι παρόμοια με τη δομή μιας παραγράφου. Η παράγραφος δηλαδή είναι η μικρογραφία μιας έκθεσης.

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ

Η παράγραφος είναι το τμήμα του κειμένου που αποτελείται από περισσότερες της μιας περιόδους, διαθέτει νοηματική αυτοτέλεια, δηλαδή πραγματεύεται ένα συγκεκριμένο θέμα (σκέψη, ιδέα, άποψη, συναίσθημα). Έχει σαν εξωτερικό γνώρισμα ότι ξεκινάει από νέα αράδα – η πρώτη αράδα κάθε παραγράφου ξεκινάει πιο δεξιά από τις υπόλοιπες.

Αν και κάθε παράγραφος έχει τη δική της νοηματική αυτοτέλεια, ωστόσο διατηρεί άρρηκτη νοηματική σύνδεση με τις άλλες παραγράφους, η μια παράγραφος αποτελεί συνέχεια της άλλης και όλες μαζί παραπέμπουν, αναπτύσσουν κι εξηγούν το νοηματικό άξονα του κειμένου (κεντρικό θέμα).

Η ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ

Τα τρία δομικά στοιχεία της παραγράφου είναι:

1. Θεματική πρόταση
2. Λεπτομέρειες ή σχόλια
3. Πρόταση κατακλείδα

1. ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

Η θεματική πρόταση αντιστοιχεί στον πρόλογο της έκθεσης, δηλαδή είναι η εισαγωγή της συγκεκριμένης ιδέας, συλλογισμού ή θέματος που πραγματεύεται η παράγραφος. Μπορεί να είναι απλή πρόταση ή και ολοκληρωμένη περίοδος. Ο ρόλος της θεματικής πρότασης είναι τριπλός:

- περιλαμβάνει την κύρια ιδέα της παραγράφου
- βοηθάει τον αναγνώστη στην κατανόηση της παραγράφου
- καθορίζει τον τρόπο ανάπτυξης της παραγράφου

Συνήθως η θεματική πρόταση βρίσκεται στην αρχή της παραγράφου, χωρίς όμως αυτό να είναι υποχρεωτικό. Κατά την κρίση του γράφοντος η παράγραφος μπορεί να βρίσκεται στη μέση, στο τέλος ή και να μη δηλώνεται σαφώς αλλά να συνάγεται από τα νοήματα. Αν η θεματική πρόταση βρίσκεται στην αρχή έχουμε παραγωγική πορεία συλλογισμού, αν βρίσκεται στη μέση λειτουργεί απλά σαν μια γέφυρα και αν

βρίσκεται στο τέλος της παραγράφου η πορεία σκέψης είναι επαγωγική και μάλιστα έχει ταυτόχρονα τη θέση της κατακλείδας.

2. ΟΙ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ

Οι λεπτομέρειες αντιστοιχούν στο **κύριο θέμα της έκθεσης**. Είναι προτάσεις και περίοδοι που με τις οποίες εκφράζονται οι συμπληρωματικές ιδέες και τα επιχειρήματα που επεξηγούν, διασαφηνίζουν, αναπτύσσουν, αιτιολογούν και γενικά στηρίζουν την κύρια ιδέα της παραγράφου. Έχουμε δύο ειδών λεπτομέρειες:

Βασικές και Βοηθητικές λεπτομέρειες

Βασικές: είναι τα βασικότερα επιχειρήματα που στηρίζουν τη θεματική πρόταση. Κάνουν πιο κατανοητή την κεντρική ιδέα της παραγράφου και την υποστηρίζουν άμεσα.

Βοηθητικές : Διασαφηνίζουν τα βασικά επιχειρήματα – ιδέες της παραγράφου. Σε πρώτο επίπεδο συμπληρώνουν τη βασική πρόταση που χρησιμοποιούμε για να αναπτύξουμε τη θεματική πρόταση. Έχουν άμεση σχέση με τη βασική δευτερεύουσα ιδέα και έμμεση σχέση με τη θεματική πρόταση.

3. Η ΚΑΤΑΚΛΕΙΔΑ

Η κατακλείδα είναι η τελευταία πρόταση ή περίοδος της παραγράφου.

Συνοψίζει τις λεπτομέρειες που αναπτύχθηκαν συνιστώντας το τελικό συμπέρασμα στο οποίο οδήγησε η ανάπτυξη της κεντρικής ιδέας.

Συχνά προετοιμάζει τη μετάβαση στην επόμενη παράγραφο, λειτουργώντας ως μέσο σύνδεσης με την επόμενη παράγραφο (προεξαγγελτική κατακλείδα).

Κάποιες φορές μπορεί να παραλείπεται.

ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ

ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ

Παρουσιάζονται ουσιώδεις λεπτομέρειες, γεγονότα, χαρακτηριστικά, σκέψεις, εντυπώσεις που απεικονίζουν την κύρια ιδέα η οποία εξαρχής δηλώνεται στη θεματική πρόταση. Αυτός ο τρόπος ανάπτυξης χρησιμοποιείται συνήθως σε περιγραφές και αφηγήσεις

Παράδειγμα

Η πόλη μου έχει μεγάλη τουριστική κίνηση, γι' αυτό και είναι ιδιαίτερα προσεγμένη. Στη μαγευτική αμμουδιά της βρίσκουν ξεκούραση και δροσιά πολλοί επισκέπτες το καλοκαίρι. Διαθέτει όμως και πολλά αξιοθέατα. Έχει ιστορικό και αρχαιολογικό μουσείο, βυζαντινούς ναούς με σπουδαία αγιογράφιση, όμορφα νεοκλασικά κτίρια, με πιο εντυπωσιακό αυτό στο οποίο στεγάζεται το δημαρχείο, και δύο καταπληκτικά πάρκα, όπου μπορεί κανείς να έρθει σε επαφή με τη φύση. Εκτός όμως απ' αυτά ο επισκέπτης μπορεί να απολαύσει νόστιμο φαγητό στα πολυτελή εστιατόρια και στις όμορφες γραφικές ταβέρνες της πόλης. Να

περιηγηθεί στα πολλά και ομορφοστόλιστα μαγαζιά

της.....

ΜΕ ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ

Συνήθως ο τρόπος που δηλώνεται η θεματική πρόταση προκαλεί την εύλογη απορία «για ποιο λόγο ισχύει αυτό;» ή «γιατί συμβαίνει αυτό;» Παρουσιάζονται λοιπόν μια σειρά από επιχειρήματα και τεκμήρια με τα οποία βεβαιώνεται και τεκμηριώνεται η άποψη – θέση που εκφράζεται στη θεματική πρόταση.

Παράδειγμα

Η αλλαγή τρόπου ζωής των κατοίκων της υπαίθρου που μετοίκησαν στη μεγαλούπολη υπήρξε η αιτία εμφάνισης ψυχολογικών και κοινωνικών προβλημάτων. Το περιβάλλον, φυσικό και κοινωνικό, επηρεάζει την ψυχοσύνθεση και τη συμπεριφορά του ανθρώπου. Οποιαδήποτε επομένως αλλαγή περιβάλλοντος συνοδεύεται με αλλαγές στον ψυχισμό και στο ήθος του. Εγκαταλείποντας λοιπόν οι κάτοικοι της υπαίθρου το οικείο περιβάλλον τους με την απλή ζωή, την ενασχόληση με τη φύση, με τη δημιουργική εργασία, με τις προσωπικές σχέσεις των μελών της κοινότητας, με τις παραδοσιακές αξίες τα ήθη και τα έθιμά τους, βρέθηκαν σ' έναν κόσμο αφιλόξενο.....

Γι' αυτό η προσαρμογή στο νέο περιβάλλον συνοδεύτηκε από δραματικές αλλαγές και την εμφάνιση έντονων ψυχικών και κοινωνικών προβλημάτων, μοναξιάς, άγχους και εγκληματικότητας.

ΜΕ ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΜΑΤΑ

Σ' αυτόν τον τρόπο ανάπτυξης παρουσιάζονται οι συνέπειες - αποτελέσματα του φαινομένου (θετικά η αρνητικά) που παρουσιάζονται στη θεματική πρόταση

Παράδειγμα

Η αρνητική κριτική που ασκούμε στους άλλους για τα λόγια τις πράξεις, τις ιδέες και γενικότερα τη συμπεριφορά τους δεν έχει μόνο αρνητικά αλλά και θετικά αποτελέσματα. Μπορεί λοιπόν κάποιος μέσω της κριτικής αυτής να κατανοεί τις αδυναμίες που τον οδήγησαν σε λάθη και ατέλειες και να εντείνει τις προσπάθειες του ώστε να τις απαλείψει. Μπορεί ακόμη να διορθώνει τα λάθη του, να συμπληρώνει τις ελλείψεις του και ν' αξιοποιεί την κριτική των άλλων αλλάζοντας συμπεριφορά. Μαθαίνει έτσι να είναι διαλλακτικός και μετριόφρων, να αναζητεί και να μη φοβάται την αλήθεια. Γνωρίζει καλύτερα τον εαυτό του, αναθεωρεί ιδέες, επαναπροσδιορίζει τους στόχους του, καθορίζει τη στάση του, διαμορφώνει ήθος και βελτιώνεται.

ΜΕ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

Στην περίπτωση αυτή παρουσιάζονται στοιχεία και παραδείγματα από την ιστορία ή τη σύγχρονη κοινωνική ζωή ή από την προσωπική εμπειρία με τα οποία στηρίζεται και τεκμηριώνεται η κύρια ιδέα της

παραγράφου. Για να πετυχαίνουν το στόχο τους τα παραδείγματα πρέπει να είναι εύστοχα, σαφή, ρεαλιστικά και επιβεβαιωμένα.

Παράδειγμα

Η εξουσία είναι γένους θηλυκού – όχι μόνο αρσενικού, όπως νομίζουν ορισμένοι που θεωρούν τις γυναίκες ανεπαρκείς για τη διαχείριση της πολιτικής εξουσίας. Άλλωστε η ιστορία μας παρέχει αρκετά παραδείγματα για του λόγου το αληθές. Η αρχαία Αιγύπτια Χατσεψσούτ (περ. 1500 π.χ) κυβέρνησε με δυναμισμό την ιδιόμορφη αυτοκρατορία της ως φαραώ ενάντια στις τοπικές παραδόσεις. Η συμπατριώτισσα της Κλεοπάτρα έγραψε τις δικές της σελίδες στην ιστορία.....

Κανείς, λοιπόν, δεν μπορεί να αγνοεί τον πολιτικό δυναμισμό του γυναικείου φύλου.

ΜΕ ΣΥΓΚΡΙΣΗ - ΑΝΤΙΘΕΣΗ

Γίνεται με τον τρόπο αυτό σύγκριση ως προς τις ομοιότητες και ως προς τις διαφορές τους δύο εννοιών, καταστάσεων, ιδεών, προσώπων που αντιπαραβάλλονται στη θεματική πρόταση. Η αντιπαραβολή έχει δύο μορφές

Σύγκριση (παρουσιάζονται τα σημεία που μοιάζουν και τα σημεία που διαφέρουν)

Αντίθεση (παρουσιάζονται τα σημεία που διαφέρουν)

Παράδειγμα

Ανάμεσα στον περιηγητή και τον τουρίστα υπάρχουν βασικές διαφορές, οι οποίες έχουν σχέση με το σκοπό για τον οποίο ο καθένας ταξιδεύει. Στόχος του περιηγητή είναι η γνώση. Ο περιηγητής είναι συνήθως άνθρωπος καλλιεργημένος με πνευματικά ενδιαφέροντα και θεωρεί τα ταξίδια ευκαιρία ν' αποκτήσει γνώσεις και πνευματική εμπειρία. Γι' αυτό επισκέπτεται και εξερευνά τόπους ιστορικούς, χώρους ιερούς.....Απεναντίας οι τουρίστες ταξιδεύουν μαζικά και αποτελούν όχλο, καθώς συμμετέχουν σε μεγάλες ομάδες που κινούνται μεν οργανωμένα αλλά άβουλα. Η σχέση τους με τον τόπο που επισκέπτονται είναι επιφανειακή ενώ παράλληλα θεωρούν τα ταξίδια ως μέσο κοινωνικής διάκρισης.....

ΜΕ ΟΡΙΣΜΟ

Στην περίπτωση αυτή διασαφηνίζουμε το περιεχόμενο της έννοιας που αναφέρεται στη θεματική πρόταση συχνά είτε δίνοντας ορισμό (σύντομο ή εκτεταμένο) είτε τονίζοντας τις διαφορές του από άλλα ομοειδή.

Παράδειγμα

Οι παραλογές είναι δημοτικά τραγούδια πολύστιχα και αφηγηματικά. Μοιάζουν δηλαδή με μικρά έπη, όπως και τα ακριτικά, με τη διαφορά όμως ότι δεν εξυμνούν ηρωικά κατορθώματα, αλλά αφηγούνται τις δραματικές κυρίως περιπέτειες της ανθρώπινης ζωής με τον τρόπο των παραμυθιών.

ΜΕ ΑΝΑΛΟΓΙΑ

Βεβαιώνεται με τον τρόπο αυτό η ομοιότητα ανάμεσα σε πράγματα εκ πρώτης όψεως ασύνδετα. Τονίζεται το γεγονός ότι αυτά τα δύο ή περισσότερα στοιχεία έχουν αναλογική λειτουργία δηλαδή παρόμοια. Η αναλογία μπορεί να είναι κυριολεκτική ή μεταφορική. Αυτός ο τρόπος ανάπτυξης προσφέρεται στην περίπτωση που η θεματική πρόταση έχει τεθεί ως μεταφορά ή παρομοίωση

Παράδειγμα

Η ζωή του ανθρώπου είναι σαν τα ταξίδια του Οδυσσέα προς την Ιθάκη. Κατά τη διάρκεια του πολύχρονου αυτού ταξιδιού, προκειμένου να επιστρέψει στη πολυαγαπημένη του Ιθάκη ο Οδυσσέας έζησε πλήθος περιπετειών, αγωνίστηκε με δύναμη και πίστη να ξεπεράσει κάθε δυσκολία που συναντούσε στο δρόμο του.....Ανάλογα και κάθε άνθρωπος στη ζωή του περνά διάφορες περιπέτειες, αγωνίζεται με όλες του τις δυνάμεις να πετύχει τους στόχους του.....**Κι έτσι τελικά ολοκληρώνεται ως προσωπικότητα.**

ΜΕ ΔΙΑΙΡΕΣΗ

Διαιρείται μια έννοια ή ένα αντικείμενο που παρουσιάζεται στη θεματική πρόταση/ περίοδο σε μικρότερα μέρη ή σε μικρότερες μορφές της για να παρουσιαστεί πιο διεξοδικά.

Παράδειγμα

Η καλύτερη μελέτη του επιστητού σε όλο το φάσμα του επέβαλε να χωριστεί η επιστήμη σε κλάδους και να ειδικεύονται οι επιστήμονες σε κάποιους απ' αυτούς. Συμβατικά λοιπόν τις επιστήμες τις διακρίνουμε σε ανθρωπιστικές ή κοινωνικές. Οι μεν ερευνούν τη φύση και τη νομοτέλεια που τη διέπει, οι δε τον άνθρωπο και την κοινωνία. Κλάδοι των ανθρωπιστικών ή κοινωνικών επιστημών είναι η νομική, η ιστορία, η κοινωνιολογία, η οικονομία η γλωσσολογία και πολλοί άλλοι.....Οι δε ερευνούν..... **Αλλά και αυτοί οι κλάδοι με τη σειρά τους θα χωρίζονται συνεχώς όσο η επιστήμη θα προοδεύει και η επιστημονική έρευνα θα γίνεται πιο λεπτομερής.**

ΜΕ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ ΜΕΘΟΔΩΝ

Είναι συνήθως η πιο διαδεδομένη περίπτωση. Χρησιμοποιούνται συνήθως περισσότερες της μιας μέθοδοι καθώς δεν ενδιαφέρει ο τρόπος ανάπτυξης σαν αυτοσκοπός όσο ο καλύτερος και πιο εύστοχος τρόπος επιχειρηματολογίας και ανάπτυξης ιδεών. Μπορεί δηλαδή μια παράγραφος να έχει αναπτυχθεί με αιτιολόγηση, με ορισμό και με παραδείγματα ή αντίστοιχα να έχει αναπτυχθεί με τη μέθοδο των αιτίων και των αποτελεσμάτων και να έχει παραδείγματα.

Παράδειγμα ανάπτυξης παραγράφου με ορισμό και διαίρεση

Παιδεία, είτε ως οργανωμένη κοινωνική λειτουργία είτε ως προσωπική έφεση για έρευνα και μάθηση είναι η απόκτηση γνώσεων με τις οποίες καλλιεργείται ο πνευματικός και ψυχικός κόσμος του ανθρώπου, αξιοποιούνται οι δεξιότητές του και επιτυγχάνεται η προσαρμογή του στο περιβάλλον. Είναι η μορφωτική δύναμη που συντελεί στην ποιοτική μεταλλαγή του πνεύματος και της ψυχής του ανθρώπου. Διακρίνεται σε ανθρωπιστική, που ενδιαφέρεται ιδιαίτερα για τις πνευματικές ανάγκες του ανθρώπου και αποβλέπει στην ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, και σε τεχνοκρατική που αποβλέπει στη κατάρτιση του ανθρώπου ώστε να είναι ικανός να αναλάβει και να ασκήσει με επιτυχία κάποιο επάγγελμα.

Επιμέλεια: Τζανέτα Μαρούλη - φιλόλογος

Τζανέτα Μαρούλη - Φιλολόγος